

مبانی سیاست خارجی در اندیشه مقام معظم رهبری

عباس واعظی دهنوی*

چکیده

پس از گذشت سه دهه از عمر نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و گذر از مراحل صعب تثبیت، سازندگی، و عدالت‌گستری بررسی این نکته ضروری می‌نماید که آیا این نظام به اصول اولیه و مبانی اسلامی خود، که علل محدثه آن بودند، پای‌بند مانده است یا همانند بسیاری از انقلاب‌ها در مسیر برخورد با واقعیات بین‌المللی و داخلی از مبانی خود عدول کرده است. پاسخ به این سؤال در حوزه سیاست خارجی چون انعکاسی از سیاست داخلی هر نظام و عرصه تحولات سریع و اجتناب‌ناپذیر است می‌تواند تا حدودی زمینه را برای تعمیم آن به دیگر عرصه‌ها نیز آسان‌تر کند.

بر اساس قوانین مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی، مقام معظم رهبری بالاترین مقام را برای تصمیم‌گیری‌های کلان در سیاست خارجی نظام دارد.

مطالعه بیانیه‌ها و سخن‌رانی‌های رهبر معظم نشان می‌دهد دیدگاه‌های وی بر مبنای اصول فقهی و دینی است؛ همان اصولی که منشأ پیدایش انقلاب بود و هم‌چنان بر مبنای آن مواضع و دیدگاه‌ها اخذ می‌شود و طی دوران پس از انقلاب تاکنون هیچ تغییری در این مواضع ایجاد نشده است و مؤیدی بر فرضیه این مقاله است که انقلاب اسلامی ایران هم‌چنان بر اصولی پای می‌فشارد که موجب و علت بروز و ظهور آن بوده است.

کلیدواژه‌ها: رهبری، قانون اساسی، سیاست خارجی، مبانی، قواعد فقهی، قاعده نفی سبیل، قاعده لاضرر و لاضرار، قاعده معاونت بر اثم.

* دانشجوی دکتری علوم سیاسی ambassadorvaezi@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۷/۲۴، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۰/۱۵

مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی ایران معجزه‌ای الهی بود که به‌دست مردی از سلاله پاک رسول خدا(ص) به‌انجام رسید و چشم امید مظلومان و مستضعفان جهان را به خود خیره ساخت. تأثیر سریع انقلاب اسلامی در منطقه و برآشفتن شعله خشم مردم غیر مسلمان و مسلمان در بسیاری از کشورهای تحت سلطه استعمار گواه روشنی بر این مدعاست، زیرا در کم‌تر مقطعی از تاریخ شاهد پیروزی و تأثیرگذاری قاطع جنبشی صرفاً مردمی بوده‌ایم. انقلاب اسلامی ایران توانست بدعت خطرناکی را نقد و رد کند که ازسوی نظام‌های سیاسی جهان برای بشریت به ودیعه نهاده شده بود. انقلاب اسلامی، با عرضه الگوی نوینی از نظام سیاسی، بر پایه مبانی معرفت‌شناختی متفاوت با نظام‌های سیاسی حاکم در جهان سیاست‌مداران امروزی را به بازتعریفی دوباره از انسان و نیازهای او فراخواند تا شاید انسان قرن بیست و یکم، به‌واسطه برنامه‌ریزی‌های نادرست سیاست‌مداران، در ورطه جنگ و جدال‌های بیهوده گرفتار نشود و در سایه برقراری صلح جهانی زمینه را برای ظهور و حاکمیت مصلح جهانی آماده سازد. مسلماً الگوی انقلاب اسلامی ایران برای ملت‌ها و کشورهای جهان الگوی بی‌بدیلی است و داعیه‌دار طرحی نو در اداره و شیوه حکومت برای مردم است. ازسوی دیگر، الگوی انقلاب اسلامی ایران با تمسک به آموزه‌های دین اسلام، که نقش اساسی در شکل‌دهی انقلاب اسلامی داشت، توانست از تئوری‌هایی نقد کند که علل شکل‌گیری انقلاب‌ها را در عاملی غیر مذهبی و دینی جست‌وجو می‌کرد و با اتکا به آن نظام جهان مبتنی بر دوقطبی را با چالش عمده مواجه می‌کرد. رهاورد این تأثیر انقلاب اسلامی در جهان احیای دوباره گفتمان‌های فراموش‌شده هویت‌بخش به مسلمانان جهان بوده است.

اکنون که در مقطع خاصی از تاریخ تحولات جهان و هم‌چنین در موقعیتی حساس و سرنوشت‌ساز از دوران انقلاب اسلامی قرار گرفته‌ایم مسئولیت ما، حامیان اصلی انقلاب اسلامی ایران، ایجاب می‌کند تا واقعیت‌ها، ریشه‌ها، و آثار گوناگون انقلاب‌مان را در تمامی ابعاد بشناسیم که بتوانیم با برنامه‌ریزی مدبرانه، ارکان و اصول انقلاب‌مان را حفظ کنیم و در تمامی حوزه‌ها هوشیارانه عمل کنیم و با الهام از سخنان و فرمان‌های مقام معظم رهبری به‌سوی افقی روشن حرکت کنیم و هیچ‌گاه از دسیسه‌های دشمنانمان غافل نشویم، چراکه دشمن از هر مجالی برای ضربه‌زدن به این انقلاب بزرگ بهره می‌برد. بنابراین، ما همواره باید در ابعاد داخلی و خارجی فعالانه حضور داشته باشیم. از توطئه‌های دشمنان علیه ایران

القای این موضوع است که نظام جمهوری اسلامی از مسیر اصلی خود، به سبب شرایط زمان و مکان، خارج شده است. به عبارتی، علل محدث این انقلاب و نظام همان علل مبقیه نیستند و این نظام نیز، مانند دیگر نظام‌ها، به اتخاذ رویکردها و راهبردهای جدیدی ناچار شده است؛ از دیدگاه دشمنان، انقلاب اسلامی ایران بر پایه تعالیم اسلامی بنا شد و داعیه آن را داشت که کارآمدی اسلام را در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، و اجتماعی نشان دهد اما پس از انقلاب و سال‌های تثبیت خود به سکولاریسم (secularism) روی آورده و از اصول اولیه خود عدول کرده است. در این میان، سیاست خارجی، به علت تغییرات و تحولات سریع، نمونه بارز این دگرگونی است.

سؤال اصلی

سیاست خارجی ایران، پس از پیروزی انقلاب، متکی بر چه رویکردی بوده است؟ آیا در همه مقاطع پای‌بند به اصول و اهداف اولیه خود بوده است؟ برای رسیدن به پاسخی درست و منطقی سعی بر آن شده است تا به منبعی موثق و پویا استناد شود که همان سخنان و اندیشه‌های مقام معظم رهبری، به منزله تعیین‌کننده سیاست‌های کلان و حافظ اسلام‌گرایی این نظام، است. برای اثبات فرضیه عدم عدول جمهوری اسلامی ایران از اصول مقدس اولیه نوشتار حاضر در دو بخش نظری و مبانی براساس دیدگاه‌های مقام معظم رهبری مدون شده است.

۱. مفاهیم نظری

سیاست خارجی

با تضییق دامنه بحث فقط به حوزه سیاست خارجی می‌پردازیم. بنابراین، اشاره به تعریف سیاست خارجی لازم است زیرا دانشمندان علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در تعریف سیاست خارجی گفته‌اند:

جهتی را که یک دولت در روابط خارجی خود برمی‌گزیند و در آن از خود تحرک نشان می‌دهد و نیز شیوه نگرش دولت را نسبت به جامعه بین‌المللی سیاست خارجی می‌گویند (محمدی، ۱۳۶۶: ۲۳).

موفقیت واحدهای سیاسی در گرو شناخت، استراتژی، منافع ملی، مصالح عمومی، و

ارزیابی صحیح از متغیرهای خود است. سیاست بین‌الملل و سیاست خارجی کشورها صحنه رقابت و مبارزه برای کسب قدرت است و تفکیک آرزوهای معنوی، که بعد داخلی دارند، از قوانین معنوی، که سیاست بین‌الملل را شکل می‌دهند، بر عهده دستگاہ سیاست‌گذاری خارجی است.^۱ اساساً، هر دولتی داده‌های سیاست خارجی خود را در جهتی تنظیم می‌کند که سرانجام خواست‌ها و نیازهای امنیتی، استراتژیک، اقتصادی، سیاسی، و نظامی‌اش در کوتاه‌مدت یا بلندمدت تأمین شود و گاهی بسیاری از این تصمیم‌ها، با وجود نقش تصمیم‌گیرندگان، محصول تجربه‌های تاریخی، نظریات سیاسی، و اعتقادات ایدئولوژیک است. در نظام جمهوری اسلامی ایران، اعتقادات و ایدئولوژی اسلامی نزدیک‌تر از موارد دیگر است. بنابراین با توجه به اسلامی بودن انقلاب و جهان‌شمولی اسلام، حکومت اسلامی نمی‌تواند خود را در محدوده اهداف ملی و یا حتی منطقه‌ای محبوس کند. جمهوری اسلامی ایران، با طرح استراتژی بی‌بدیلی به نام سیاست «نه شرقی، نه غربی» نفی مکاتب غیرالاهی را اعلام کرد و طرح و برنامه تازه‌ای را برای جامعه بشری مدعی شد؛ یعنی ایجاد یک حکومت اسلامی در گستره جهانی.

عوامل مؤثر در سیاست خارجی

عوامل تأثیرگذار در شکل‌گیری سیاست خارجی معمولاً به دو گروه ثابت و متغیر تقسیم می‌شود که عوامل ثابت، در سیاست خارجی، تأثیرگذاری ثابت دارد و عوامل متغیر نیز میزان تأثیرگذاریشان ممکن است متناسب با شرایط تغییر کند. از عوامل ثابت می‌توان به تجارب تاریخی و موقعیت جغرافیایی اشاره کرد و عوامل متغیر شامل منابع اقتصادی، نیازهای اقتصادی، ایدئولوژیک، نظام سیاسی، رهبری، نخبگان، احزاب، گروه‌های فشار، رسانه‌های گروهی، بازار داخلی، افکار عمومی، و تحولات بین‌المللی است. در این میان، از عوامل ثابت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران همان اصول دینی و فقهی در فلسفه عملی حکومت اسلامی است که تأثیر تعیین‌کننده‌ای دارد و در مقایسه با دیگر عوامل و شرایط نوعی حق ورود، حق حکومت، و حق و تو دارد، اما همین عامل ثابت در شرایط گوناگون به ولی فقیه این اختیار را می‌دهد که بتواند تدابیر مناسب با شرایط را اتخاذ کند و اجرای اصول و ارزش‌های دینی را در ساحت سیاست خارجی پی‌گیری کند. بدین ترتیب ولایت فقیه، به‌مثابه سیاست‌گذار کلان با تمسک به اصول، فروع را سامان‌دهی می‌کند و ارزش‌ها و بایدهای دینی را در فروع تضمین می‌کند.

اصول و مبانی سیاست خارجی جمهوری اسلامی

در همه نظام‌های سیاسی و حکومتی جهان، قانون اساسی بالاترین سند و منبع سیاسی رسمی نظام است. چهارچوب‌ها و کلیات و حدود و ثغور سیاست خارجی هر کشور نیز در همین سند مشخص و معین می‌شود. در نظام جمهوری اسلامی ایران نیز، قانون اساسی معتبرترین سند و غنی‌ترین منبع سیاست خارجی است و در گوشه و کنار اصول و فصول این قانون رهنمودی برای تعیین سیاست خارجی و هم‌چنین شاخصی از سیاست خارجی بررسی و عرضه شده است.

اصول برگرفته‌شده از قانون اساسی جمهوری اسلامی درمورد سیاست خارجی به این شرح است:

۱. سعادت انسان در کل جامعه بشری (اصل ۱۵۲)؛
۲. تنظیم سیاست خارجی کشور براساس معیارهای اسلام (اصل ۳)؛
۳. حمایت از مبارزات حق‌طلبانه مستضعفان در برابر مستکبران در هر نقطه جهان (اصل ۱۵۴)؛
۴. امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلامی (اصل ۲)؛
۵. خودداری از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر (اصل ۱۵۴)؛
۶. تعهد برادرانه درقبال همه مسلمانان (اصل ۳)؛
۷. ائتلاف و اتحاد ملل مسلمان و وحدت جهان اسلام (اصل ۱۱)؛
۸. دفاع از حقوق همه مسلمانان جهان (اصل ۱۵۲)؛
۹. نفی هرگونه ستم‌گری و ستم‌کشی (اصل ۲)؛
۱۰. نفی هرگونه سلطه‌گری و سلطه‌پذیری (اصل ۲)؛
۱۱. تعهدداشتن در برابر قدرت‌های سلطه‌گر (اصل ۱۵۲)؛
۱۲. جلوگیری از سلطه اقتصادی بیگانه بر اقتصاد کشور (اصل ۴۳)؛
۱۳. استقلال سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی (اصل ۲، ۳)؛
۱۴. طرد کامل استعمار (اصل ۳)؛
۱۵. جلوگیری از نفوذ اجانب (اصل ۳)؛
۱۶. نفی و اجتناب از پیمان‌هایی که موجب سلطه بیگانه بر منابع طبیعی، اقتصادی، فرهنگی، و ارتش شود (اصل ۱۵۳)؛

۱۷. روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیر محارب (اصل ۱۵۳)؛
۱۸. اعطای پناهندگی به پناهجویان سیاسی سایر ملل از جور دولت‌هایشان (اصل ۱۵۵).
آنچه از این اصول بیش از سایر مفاهیم استنباط می‌شود ماهیت و جوهر جهان‌شمول، برون‌مرزی، فراملیتی، و اسلام‌وطنی آرمان‌های تبیین شده در آن است که حتی سعادت انسان در همه جوامع بشری را به‌منزله هدفی برای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و در کل نظام جمهوری اسلامی تعیین کرده است. در ادامه، به رویکرد جمهوری اسلامی ایران خواهیم پرداخت که برگرفته از دیدگاه مقام معظم رهبری است.

۲. مبانی سیاست خارجی در دیدگاه مقام معظم رهبری

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی، که محصول دگرگونی عمیق در ساختار سیاسی کشور بود، تحولی نوین نه تنها در عرصه سیاسی و اجتماعی این مرز و بوم بلکه در گستره جهانی اسلام پایه‌گذاری و آغاز شد و به موازات تغییرات بنیادین در چهارچوب حکومت و اداره کشور سیاست‌مداری هم دست‌خوش تحولات عمیقی شد. در این راستا، مبانی ارزشی انقلاب، با الهام از احکام دین مبین اسلام در ساختار سیاست‌مداری و سیاست‌گذاری، اهرم تغییرات به‌شمار می‌رفت.

پس از پیروزی انقلاب، امام خمینی (ره)، که عهده‌دار رهبری و هدایت انقلاب بود، همه تلاش خود را برای نوسازی سیاست‌گذاری منطبق بر اصول و ارزش‌های اسلامی به‌کار می‌برد و در هر فرصتی بر لازمه انطباق تصمیمات در عرصه سیاست خارجی با موازین و معیارهای شرعی به مسئولان و کارگزاران تأکید می‌ورزید.

بیداری اسلامی، جداسازی اسلام حقیقی از اسلام امریکایی، هم‌گرایی ملل اسلامی، استقلال سیاسی، و افزایش مبارزات رهایی‌بخش به‌خوبی تأثیر انقلاب اسلامی را در مؤلفه‌های بین‌المللی و سیاست خارجی نمایان می‌سازد.

مطابق قوانین مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی مقام معظم رهبری، که در رأس هرم حکومت قرار دارد، بالاترین مقام برای اخذ تصمیمات کلان در سیاست خارجی نظام است. کلام و مواضع رهبر بهترین شاخص برای اثبات فرضیه عدم عدول جمهوری اسلامی ایران از مواضع اصولی و انقلابی خود خواهد بود. آرا و دیدگاه‌های او در سیاست خارجی، به‌مثابه عرصه‌ای که دائم دست‌خوش تغییر و تحول و نیازمند به تصمیم‌گیری است، بیش‌تر می‌تواند ادعای ما را به‌اثبات برساند، زیرا اتخاذ مواضع در

سیاست خارجی که همه جوانب آن در اختیار یک کشور و نظام نیست امری ضروری است. از طرفی، بایستی در این عرصه کارایی اصول را محک زد. مرور مواضع و دیدگاه‌های ایشان در این عرصه مهم انطباق کامل سیاست‌های مقام معظم رهبری را با اصول اساسی انقلاب، یعنی آیات قرآن کریم، سنت، و فقه، نشان می‌دهد. این مقاله بر آن است تا سخنان و رهنمودهای مقام معظم رهبری را، در حوزه سیاست خارجی حکومت جمهوری اسلامی ایران، با قواعد فقهی تطبیق دهد و مبانی فقهی آن را تبیین کند.

قاعده نفی سبیل

تعریف قاعده: طبق این قاعده، اراده تشریحی و تکوینی خداوند بر آن است که راه نفوذ و سلطه کافران بر مسلمانان در هر شکل و از هر راهی مسدود شود، زیرا علو و عزت مسلمانان با سلطه و نفوذ بیگانه منافات دارد. از قاعده نفی سبیل، نفی هرگونه سلطه بیگانه و کافر بر مسلمان و حکومت اسلامی برمی‌آید.

در کلام و دیدگاه‌های مقام معظم رهبری مصادیق فراوان و بسیار متعددی می‌توان یافت که بر مبنای قاعده فقهی مذکور اظهارات و مواضع گوناگونی را اتخاذ کرده است. به نظر می‌رسد مباحث مربوط به فقه سیاسی بیش‌ترین ارتباط را با همین قاعده، یعنی نفی سبیل، داشته باشد، زیرا ارتباط با ملل و دول گوناگون، به‌خصوص در عصر حاضر، شکل‌های متعددی را به خود اختصاص می‌دهد که در همه این موارد باید عزت و اقتدار حکومت اسلامی به موجب این قاعده حفظ شود و این موضوع در سخنان رهبر کاملاً آشکار است. برخی از سخنان رهبر، که در این قاعده قرار می‌گیرند، در این جا ذکر می‌شود:

- برقراری نظم و انضباط در ارتش و تقویت روحیه عالی و تجهیز به امکانات روز در حد امکان؛
- تقویت آگاهی و هوشیاری مردم نسبت به دشمن؛
- دست‌کم‌نگرفتن دشمن به حکم عقل و دین و تجربه؛
- استحکام پیوند الهی و اسلامی با مسلمانان جهان؛
- استقامت در برابر فشارها؛
- حفظ وحدت و یک‌پارچگی؛

- جهاد و شهادت؛
- عزت مسلمین؛
- جدی گرفتن بسیج؛
- رعایت اصل مصلحت؛
- حمایت از ملت‌های مظلوم و مسلمان فلسطین، بوسنی، عراق، و افغانستان؛
- مبارزه با استکبار جهانی؛
- بیان هدف انقلاب (کسب استقلال بدون وابستگی و تشکیل حکومت اسلامی).

قاعده لاضرار

تعریف قاعده: این قاعده از مشهورترین قواعد فقهی است که در بیش‌تر ابواب فقهی کاربرد دارد. در بین فقها قاعده «لاضرار» جایگاه خاصی دارد. به طوری که، عده‌ای از فقها برای این قاعده رساله و تعریف جداگانه‌ای نوشته‌اند.

در این جا لازم است نمونه‌هایی از سخنان مقام معظم رهبری ذکر شود که بر مبنای قاعده فقهی مذکور بیان شده است:

ما، از این که امریکا جمهوری اسلامی ایران را به نقض حقوق بشر متهم می‌کند، باکی نداریم. ما اعتقاد داریم که حقوق بشر، در سایه اسلام و حکومت اسلامی تأمین می‌شود (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰ الف).

مقام معظم رهبری به مناسبت ولادت حضرت مهدی (عج) در جمع مردم گفت:

حکومت الاهی، بقیة الله ارواحنا فدا، حکومتی است که در آن مقررات حاکم بر مردم خواست امریکا و دیگر حکومت‌های زورگوی شرق و غرب نیست، بلکه حکومت عدالت و مواسات و مساوات و حکومت معنویت و فضیلت است. ... انتظار اسلامی یعنی انتظار دنیایی سرشار از عدالت، راستی، صمیمیت، انسانیت، معنویت، فضیلت، و اخلاق انسانی صحیح که در آن حاکمیت زر و زور و تبلیغات مزورانه و خبیثانه رسانه‌های جمعی شرق و غرب راهی ندارد. ... جریان زلال دین در مسیر الاهی و تاریخی خود حرکت می‌کند و دل‌های مجذوب‌شده به اسلام و جوانان مسلمان، در تمامی جهان، به نام اسلام شعار می‌دهند. ... امروز هرکسی که برای عدالت در راه دین و خدمت به محرومان حرکت می‌کند، باید خوشحال و امیدوار باشد، زیرا آینده متعلق به اوست. در دین اسلام هیچ حکمی که مبتنی بر ضرر و سختی باشد صادر نشده است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۳).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، با این سخنان هشتمین اجلاس سران کشورهای اسلامی را در تهران افتتاح کرد:

در نظام سیاسی اسلام، عدالت اجتماعی، صلح عادلانه، رابطه مردم با یکدیگر، و تزکیه نفس همه مبتنی بر آن پایه‌ها و ناظر بر درمان آن دردهای کهن و همیشگی است. هیچ حکم ضرر و حرجی در دین اسلام وضع نشده و دین اسلام دین عدل و داد است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۶ الف).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در جمع جوانان ضمن اظهار مخالفت شدید با خشونت غیر قانونی اعلام کرد:

امروز اگر رهبری، طبق احکام اسلامی، یک‌جا تکلیفش اقتضا کند احکام را علنی خواهد کرد و مخفیانه و در گوشی نیست (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۹ الف).

رهبر معظم انقلاب در دیدار با دانشجویان دانشگاه‌های استان یزد گفت:

مثلاً ما یکی از سیاست‌های اساسی مان قطع رابطه با امریکا است. هرگز هم نگفتیم ما تا ابد قطع رابطه خواهیم بود؛ نه، هیچ دلیلی ندارد که تا ابد قطع رابطه با هر کشوری و با هر دولتی داشته باشیم. مسئله این است که شرایط این دولت به گونه‌ای است که رابطه با او برای ما ضرر دارد. انسان رابطه را با هر کشوری به دنبال تعریف یک منفعتی ایجاد می‌کند؛ آن جایی که برای ما منفعت ندارد، دنبال رابطه نمی‌رویم؛ حالا اگر ضرر داشت، به طریق اولی دنبال رابطه نمی‌رویم. رابطه سیاسی با امریکا برای ما مضر است. اولاً خطر امریکا را کم نمی‌کند. امریکا به عراق حمله کرد؛ درحالی‌که با هم رابطه سیاسی داشتند. در همین قضایایی که حدود هفده هجده سال پیش در چین اتفاق افتاد و جنجال فوق‌العاده‌ای شد، سفارت امریکا محور و مرکز اداره آشوب‌ها و اغتشاش‌ها بود. این‌ها این خلأ را در ایران دارند، احتیاج به پایگاه دارند و پایگاه ندارند؛ این را می‌خواهند. آن چیزی که می‌تواند خطر دشمن را ضعیف کند، نمایش قدرت شماست، نه نمایش ضعف شما. نمایش ضعف شما دشمن را تشجیع می‌کند. آن چیزی که ممکن است جلوی خودسری و خودکامگی دشمن را بگیرد، این است که احساس کند شما قدرت مندید. اگر احساس کند ضعیف‌اید، بدون مانع، هر کاری که بخواهد بکند، می‌کند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۶).

در این سخن‌رانی مقام معظم رهبری بر اعتماد به نفس بسیار تأکید داشت و آن را راه مقابله با ابرقدرت‌ها و زورگویان دانست و اظهار داشت با اعتماد به نفس و توکل به خدا می‌توان فاصله علمی ایجاد شده با کشورهای پیشرفته دنیا را کم کرد.

من اول راجع به اهمیت اعتماد به نفس چند جمله‌ای عرض بکنم. اعتماد به نفس ملی که باید در نخبگان یک کشور بروز کند، مهم‌ترین تأثیرش این است که حالت انتظار کمک و دست‌گیری از دیگران را از انسان می‌گیرد. ملتی که به خودش اعتماد ندارد، همیشه منتظر است برای او چیزی فراهم کنند و به او بدهند. وقتی منتظر بودید برایتان غذای آماده بیاورند، دیگر غذا درست نمی‌کنید؛ غذا درست کردن هم بلد نمی‌شوید. این یکی از خطرهای عمده است، خیلی هم واضح است؛ یعنی چیز فلسفی پیچیده مشکلی نیست، اما همین شیء واضح و سازوکار واضح برای عقب‌ماندگی کشور، گاهی از نظر ماها مورد غفلت قرار می‌گیرد (همان).

رهبر معظم انقلاب اسلامی در مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری دکتر محمود احمدی‌نژاد گفت:

در زمینه سیاست بین‌الملل، هم‌چنان‌که دولت‌های قبلی اعلام کردند و بعداً هم همین‌طور خواهد بود، ملت ایران یک ملت صلح‌طلب است. ملت ایران سرستیزه‌گری با هیچ ملتی را ندارد... ما به هیچ کشور و هیچ ملتی تعرض نکرده‌ایم؛ ما از حقوق خود قدرت‌مندانه دفاع کرده‌ایم و باز هم دفاع می‌کنیم. این را همه قدرت‌مداران و مستکبران عالم، به‌خصوص شیطان بزرگ امریکا، بدانند؛ ملت ایران به هیچ قدرتی باج نخواهد داد. مسئولان کشور حق ندارند از حقوق ملت صرف‌نظر کنند. ما چنین حقی نداریم. جایگاه ما جایگاه دفاع از حقوق ملت است. بنابراین از حقوق سیاسی و اقتصادی‌شان باید دفاع کنیم. جایگاه شایسته آن‌ها را بایستی در دنیای امروز و در روابط بین‌الملل حفظ کنیم (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۴).

رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با رئیس و مدیران سازمان صداوسیما گفت:

امروز ما در یک پیکار و کارزار تمام‌عیار تبلیغی در دنیا هستیم. امروز وضع جمهوری اسلامی این است: ایستادگی درمقابل یک حرکت متجاوزانه سیطره‌خواهانه همه‌جانبه. جنگ دنیا جنگ رسانه‌هاست. پیشرفت کارها و سیاست‌های بین‌المللی دستگاه‌های مختلف و جبهه‌های گوناگون به وسیله تبلیغ، خیرسازی، مفهوم‌سازی، و تبیین‌های درست و نادرست، یعنی راست و دروغ، دارد انجام می‌گیرد. تبلیغات، هم قبل از یک حرکت نظامی و اقتصادی، هم در اثنای آن، هم بعد از آن، نیاز وافر دستگاه‌هایی است که می‌خواهند در دنیا فعال باشند؛ لذا سرمایه‌گذاری هم می‌کنند، فکر هم مصرف می‌کنند، و دانش هم به کار می‌برند برای این‌که بتوانند این را گسترش دهند. رسانه ما هم باید ناظر باشد به خشتی کردن کار دشمن در داخل، هم باید ناظر باشد به ضربه‌زدن به دشمن در فضای عمومی (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۳).

قاعده لاجرح

تعریف قاعده: حرج در لغت به معنای ضیق، تنگی، گناه، و حرام آمده است؛ عسر نیز برخلاف یسر به معنای صعب، تنگ، و دشوار است (راغب اصفهانی، ۱۳۶۳: ذیل «حرج») و رابطه عسر و حرج را عموم و خصوص مطلق دانسته‌اند؛ یعنی عسر اعم و مطلق از حرج و ضیق است. به عبارت دیگر، هر حکمی که موجب عسر یا حرج مسلمان شود از ناحیه شرع نفی شده است.

مقام معظم رهبری بر مبنای قاعده مذکور مواضع متعددی در سیاست خارجی و داخلی اتخاذ کرده است، چنان‌که در مراسم ششمین سالگرد ارتحال امام خمینی (ره) در بهشت زهرا گفت:

انقلاب بزرگ اسلامی، که امام بزرگوار آن را هدایت کرد و به ثمر رساند و جمهوری اسلامی را بر آن مترتب کرد، دارای دو وجه است: یک وجه داخلی و ایرانی است و وجه دیگر، وجه جهانی و بین‌المللی، اسلامی، و انسانی ... در وجه اول، نخستین هدف انقلاب این بود که، در داخل کشور، نظامی را به وجود آورد که وابسته نباشد و از استقلال برخوردار باشد ... انگلیسی‌ها رضاخان را در ایران بر سر کار آوردند و به حکومت رساندند. ... بر اساس خاطراتی که از سفرای پهلوی منتشر شده است، این وابستگی هم‌چنان استمرار داشته است ... ببینید در طول این پنجاه سال چه قدر به ملت بزرگ ایران بی‌اعتنایی و اهانت شده است. انقلاب اسلامی در ایران به پیروزی رسید و آن رژیم وابسته را از بیخ و بن برکند و نابود کرد و پرچم استقلال را در کشور به اهتزاز درآورد. ... جمهوری اسلامی روی پای خود قرار دارد و از استقلال برخوردار است و به قدرت‌های مسلط، وابسته نیست و برای او مصالح ملی مهم است. ... کسب این استقلال باعث شده است که امروز دشمنان و مخالفان انقلاب و نظام جمهوری اسلامی ناراحت و نگران باشند و در صدد جبران شکست خود برآیند. ... رئیس‌جمهور آمریکا در سخنرانی چند روز قبل خود ... گفته است: ما به خاطر منافع آمریکا در امور داخلی کشورها دخالت می‌کنیم. این توسعه‌طلبی و فزون‌خواهی را صریحاً اعلام و ابراز می‌کنند. آن‌چه برای آن‌ها حائز اهمیت است مصلحت کشور خودشان است. ... اگر شما نخواهید به امور کشورهای دیگر و از جمله ایران دست‌اندازی کنید، ما با شما کاری نداریم اما شما افزون‌طلب هستید و در خارج از مرزهای خود آن را می‌جوئید ... به همین دلیل است که ملت ایران، در دل خود، احساس آشتی با قدرت استعمارگر و سلطه‌گر آمریکا نمی‌کند، بلکه معتقد است که آن کشور در صدد دست‌اندازی و تجاوز است. امروز ملت ایران، در هیچ‌یک از شئون، مواضع داخلی، بین‌المللی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، و تبلیغی، میل و خواست و دخالت قدرت‌های

بزرگ، به خصوص امریکا، را رعایت نکرده است و نمی‌کند ... پیام دیگر انقلاب «عدالت» است. در دنیا هر جا که ندای عدالت‌خواهی بلند شده است، این انقلاب آن‌جا را با خود، از خود، و متناسب با خود یافته است ... پیام بزرگ و مهم انقلاب ما برای امت اسلامی و جوامع و ملت‌های مسلمان عبارت از احیای هویت اسلامی، بازگشت به اسلام، بیداری مسلمانان، و بازگشت به نهضت اسلامی است. این پیام بزرگ انقلاب ما به ملت‌های مسلمان است که امام پیشوای بزرگ این راه و معلم بزرگ این خط و مکتب بود ... مسلمانان را از خود بیگانه کرده بودند. مسلمان در اطراف دنیا خجالت می‌کشید بگوید: "من مسلمانم" ... امروز اسلام عزیز است. چون امروز حرکات اسلامی رو به رشد است و به فضل پروردگار، تا آن روز که "لیظهره علی الدین کله"، این حرکت آزادی اسلامی و پیشرفت تفکر اسلامی، روزبه‌روز، در کشورها قوی‌تر خواهد شد ... دشمن که می‌گوید "انقلاب به وسیلهٔ انقلابیون صادر می‌شود" اشتباه و غلط مضاعف می‌کند. دوبار غلط می‌کند. اشتباه اول آن‌ها این‌جاست که نظام جمهوری اسلامی در صدد صادر کردن هیچ‌چیز نیست. نظام جمهوری اسلامی دارای حقیقتی است که همان انقلاب است. این ملت حقیقت انقلاب را به وجود آورد و نظام جمهوری اسلامی تجسم انقلاب است. اشتباه دوم این است که تفکر انقلاب و پیام انقلاب، که پیام آزادی و بیداری است، احتیاج به صادر کردن ندارد. مگر لازم است کسی این مفاهیم را صادر کند؟ یک حرف و حقیقتی است که ملت‌ها از آن بی‌خبرند. وقتی مواجه شدند و تجربهٔ موفق جمهوری اسلامی را دیدند قهراً درس می‌گیرند. لازم نیست به ملت‌ها گفته شود که شما هم بیایید این‌طور عمل کنید. ملت‌ها، نظام جمهوری اسلامی، انقلاب، موفقیت‌های این ملت، و عزت ایران و اسلام را می‌بینند و درس می‌گیرند. امروز بیداری اسلامی، در کشورهای گوناگون، و بیداری روح معنویت، در سراسر جهان، مرهون انقلاب اسلامی است ... ملت ایران بدانند امروز بزرگ‌ترین تلاش‌ها و جهادها در سطح جهان، که از نظر خدای متعال در جهت تحکیم اسلام و پیام اسلام است، این است که ایران اسلامی آباد و برکاتش آشکار شود. باید زندگی در این کشور مایهٔ رشک ملت‌های دیگر شود تا بخواهند از آن درس بگیرند. این عاملی است که دشمن را محکوم می‌کند. دشمن می‌خواهد وانمود کند که اگر کشور و ملتی به آغوش اسلام پناه برد، باید در فقر زندگی کند، از پیشرفت‌های علمی محروم بماند و نتواند خود را اداره کند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۴ الف).

قاعدهٔ امر به معروف و نهی از منکر

امر به معروف و نهی از منکر اصل مهم و اساسی دینی و فقهی است که مبنای بسیاری از اظهارات مقام معظم رهبری است.

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در نماز جمعه تهران درباره راه جدیدی که انقلاب اسلامی عرضه می‌کند و این که «آیا نیازی به راه جدیدی هست؟» گفت:

بله، نیاز مبرمی به یک راه جدید هست؛ چرا؟ چون همین فرهنگ غرب که امروز در بخش عظیمی از دنیا، اگر نگوئیم تقریباً در همه دنیا یک حاکمیت تحمیلی و بعضی جاها حاکمیتی طبیعی دارد، ناتوانی‌اش در خوش‌بخت کردن انسان آشکارتر شده است. ... بعضی از علائمی که خیلی روشن این معنا را به ما می‌رساند، عبارت است از رشد روزافزون فساد، ... ازهم گسیختن بنیان خانواده، نابسامانی وضع زندگی اجتماعی از جهت وجود تبعیض و بی‌عدالتی و ظلم ... از این‌ها بالاتر این که امروز در عرف جهان ظلم، تبعیض، زورگویی، قلدری و گردن‌کلفتی قانون و رویه شده است. یعنی سازمان مللی با یک ترکیب غلط داریم؛ یک شورای امنیتی دارد که به‌خاطر میل و منفعت قدرت‌های بزرگ می‌نشینند و تصمیم می‌گیرند فلان‌جا را بمباران کنند ... در فلان درگیری دخالت بکنند یا نکنند ... قدرت‌های مسلط، که در رأس همه آن‌ها امریکاست و انصافاً ام‌الفساد غرب است و این اسم امروز کاملاً شایسته رژیم ایالات متحده امریکاست، تصمیم می‌گیرند به جایی هجوم کنند یک جایی دخالت کنند و یک‌جا که باید دخالت کنند دخالت نکنند ... این همان مطلبی است که در روایات از پیامبر بزرگوار (ص) منقول است که فرمود: روزی خواهد آمد که در جهان، منکرها معروف می‌شود و معروف‌ها منکر می‌شود. این بدترین جرم و جنایتی است که امروز به گردن فرهنگ غربی است که از علم، تکنولوژی، و ثروت دولت‌های خود برای این فسادها و ظلم‌ها استفاده می‌کنند ... بنابراین، بشر احتیاج به یک راه جدید دارد. این راه چیست؟ آیا راهی که انقلاب و جمهوری اسلامی ارائه می‌دهد چیز جدیدی است؟ جواب این است که نه. راهی که ما ارائه می‌دهیم راه قرآن و اسلام است که قرآن به آن ناطق است. اسلامی است که یک مجموعه کامل اداره زندگی انسان از نماز تا جهاد، از خانواده تا تشکیل جامعه، از مسائل شخصی محض تا مسائل عظیم بین‌المللی، و از تعامل برادرانه با مسلمانان عالم با یک‌دیگر و مابین یک‌دیگر تا تعامل مروت‌آمیز با غیر مسلمان‌ها را دارد ... همه با هم و در کنار هم بر یک سلسله معارف متقن، یک فلسفه قوی و استدلال عقلانی بی‌خدا متکی است ... نسبت به احکام اسلام تبعیض جایز نیست. ... شما هر وقت از شبانه‌روز که رادیو را باز کنید یک گوشه دنیا به جمهوری اسلامی فحش می‌دهند. به ما می‌گویند متعصب‌اید، متحجرید، اصول‌گرا، و بنیادگرا هستید و مرادشان از بنیادگرا معنای مثبت آن یعنی پای‌بندی به اصول و پای‌بندی به مبنای منطقی نیست، بلکه مرادشان کوتاه‌بینی، کوتاه‌نظری، و تنگ‌نظری است. خودشان به این معنا متعصب و متحجرند. آن جایی که پای مسائل مهم برای دنیای غرب پیش بیاید، از هیچ چیز نمی‌گذرند. حاضرند برای آن چیزی که جزو ارکان و اصول فرهنگ غربی آن‌هاست، انسان‌های زیادی

را فدا کنند و من اعتقاد این است که مبارزه دسته‌جمعی آنان به جمهوری اسلامی به‌خاطر این است که می‌دانند اگر جمهوری اسلامی به‌همین صورت پیش برود و نهضت بیداری اسلامی با همین کیفیت در دنیا امیدوارانه ادامه پیدا کند، از سلطه فرهنگ غربی که به‌دنبال خود، سلطه اقتصادی و سلطه سیاسی و سلطه همه‌چیز را برای آنان خواهد آورد، دستشان کوتاه خواهد شد. آنان این مطلب را می‌دانند و به‌همین دلیل با اسلام دشمن‌اند. از اسلام می‌ترسند، زیرا از اسلام سیلی خورده‌اند. می‌دانند که جمهوری اسلامی متمسک به اسلام است و پرچم اسلام در دست جمهوری اسلامی است. به فضل پروردگار همین جور هم هست. مسلمانان، در گوشه و کنار دنیا، راه اسلام را پیدا کرده و حرکت اسلامی را آغاز کرده‌اند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۴ ب).

قاعده ارشاد

تعریف قاعده: منظور از ارشاد در این جا بیان احکام (خواست‌های شرع مقدس اسلام) بر جاهل است و این امر بر هر عالمی واجب است؛ از طرفی بر هر جاهل نیز واجب است که رشد و آگاهی را طلب کند.

آیت‌الله خامنه‌ای، ولی امر مسلمین جهان، تجدید حیات اسلام و توسعه آن در سرزمین فلسطین اشغالی را پیامی نویدبخش برای مسلمانان سراسر جهان دانست و گفت:

بدون تردید، با اتحاد مسلمانان مبارز در سراسر جهان و تلاش‌های خستگی ناپذیر آن‌ها توطنه رژیم اشغال‌گر قدس و دیگر قدرت‌های جهان محکوم به شکست است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۹ الف).

مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان وزارت امور خارجه گفت:

ما می‌خواهیم با ترویج اسلام، در حد توان خود، دنیا را مؤمن به خدا کنیم، دین خدا را یاری دهیم و در این راه سیلی خوردن و رنج کشیدن را افتخار و مایه اعتلای خود می‌دانیم ... ظهور و پیدایش حرکت‌ها و نهضت‌های اسلامی در اقصا نقاط جهان، متأثر از تشکیل نظام جمهوری اسلامی است. ... هرکس احساس ذلت کند از ما نیست. کارگزاران سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، باید در تمامی برخوردهایشان احساس عزت کنند ... ما برای دین خدا، اعتلای کلمه حق، و پیش‌بردن اهداف الهی و اسلامی در جهان مبارزه می‌کنیم و برای این منظور عزت، حکمت، و مصلحت را محور سیاست‌های خود قرار داده‌ایم ... عزت به معنای احساس اقتدار الهی و عدم ذلت است. کارکردن بر مبنای محاسبات منطقی، برداشتن گام‌های استوار در زمین هموار، و پرهیز از هرگونه ندانم‌کاری همان حکمت است. ... برخورد علاج‌جویانه با مسائل و حل زیرکانه

مشکلات مفهوم مصلحت‌اندیشی است. ... ایران، اصول‌گراست و امریکا نیز از همین می‌ترسد (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۱ الف).

سخنان معظم له برپایه ارشاد و نیز آیاتی است که برای راهنمایی و آگاهی کارگزاران وزارت امور خارجه بیان شد.

قاعده حرمت معاونت بر اثم

تعریف قاعده: قاعده معاونت بر اثم و عدوان از جمله قواعد فقهی مشهور است که فقها، در مقام فتوا، به آن تمسک می‌کنند. این قاعده دلالت بر تحریم تعاون و همکاری برای گناه‌کردن و دشمنی‌کردن با دین مبین اسلام دارد.

نمونه‌هایی از مواضع و دیدگاه‌های رهبری بر مبنای قاعده فوق

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در دیدار با اقشار مردم تهران اظهار داشت:

ما امروز در برابر قدرت‌های جهانی احساس ضعف نمی‌کنیم. قدرت‌های بزرگ، مانند امریکا، باید از حمایت ضد انقلابیون توبه کنند و مادامی که این‌طور نشود خشم ملت ایران به امریکا فروکش نخواهد کرد. ... مردم و مسئولان باید در خط اسلام و برای تحقق اهداف اسلامی با هم یک‌دل و یک‌زبان باشند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸ الف).

آیت‌الله خامنه‌ای، در اجتماع مردم مشهد و زائران امام رضا (ع)، بر ضرورت حفظ هوشیاری و اتحاد مردم در برابر توطئه‌های استکبار جهانی تأکید ورزید و گفت: «ابر قدرت‌ها می‌خواهند مصالح ملی خود را قربانی منافع آن‌ها کنیم» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۲ الف) (قاعده معاونت بر اثم).

مقام معظم رهبری، در دیدار با جمعی از فرماندهان و کارکنان ارتش، حمله‌ها و جنایت‌های صهیونیست‌ها را در لبنان فاجعه بزرگ بشری خواند و تصریح کرد:

رئیس‌جمهور و دستگاه حاکمه امریکا در برابر این فاجعه از صهیونیست‌ها حمایت می‌کنند و نیز مدعی رهبری جهان‌اند و این واقعاً شرم‌آور است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۵ الف).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، برادرکشی و کشتار مردم بی‌دفاع در افغانستان را حرکتی غیر اسلامی خواند و حمایت امریکا از یک گروه ناآشنا به مسائل اسلامی را تلاش برای مقابله با ایران دانست (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۵۷).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در خطبه‌های نماز جمعه تهران گفت:

امریکایی‌ها با شایعه مذاکره جمهوری اسلامی با امریکا می‌خواهند بگویند که ایران تسلیم شد و مجبور به عقب‌نشینی شد. حکومت امریکا در پی آن است که موجب وحدت ملت ایران را به مسئله اختلاف ملت ایران تبدیل کند ... ملت ایران هیبت‌شکن امریکاست ... رابطه و مذاکره با امریکا، برای ملت ایران، بی‌ثمر است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۶ ب).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در خطبه‌های نماز جمعه تهران گفت:

رژیم صهیونیستی، که بر پایه زورگویی و خشونت و قساوت بنا شده، با پشتیبانی امریکا از نام زیبای صلح برای پایان دادن به مسئله فلسطین و اعمال تجاوزکارانه خود استفاده می‌کند. رژیم صهیونیستی، هم‌چنین به دلیل وجود زرادخانه اتمی، از نظر اقتصادی هم برای منطقه خطرناک است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۸ الف).

آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب در دیدار با کارگزاران کشور گفت: «میانجی‌گری امریکا میان رژیم صهیونیستی و برخی کشورهای عربی اقدامی باطل و ناعادلانه است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۸ ب).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در اجتماع زائران حرم رضوی در مشهد به مناسبت روز غدیر گفت:

در همین چند روز قبل از این، یک وزیر امریکایی سخن‌رانی کرد. امریکایی‌ها، بعد از گذشت نزدیک به نیم قرن، حالا اعتراف کرده‌اند که کودتای ۲۸ مرداد را آن‌ها راه انداخته‌اند. ... حالا اعتراف کرده‌اند که ما صدام حسین را در جنگ با ایران حمایت کرده‌ایم. .... اما خودشان منکر بودند و می‌گفتند ما بی‌طرفیم! ... این‌ها ببخشید هم نمی‌گویند! الآن نمی‌گویند ما معذرت می‌خواهیم؛ فقط اعتراف می‌کنند! ... این اعتراف شما، نسبت به آن روز، به درد امروز ما چه می‌خورد؟! ... این وضعیت کسانی است که با یک ملت جز از موضع قلدری و قدرت‌طلبی نمی‌خواهند برخورد کنند ... می‌خواهند گردن‌کلفتی کنند که منافع خودشان را تأمین کنند. ... حکومت اسلامی و مردم ایران ... ثابت کرد که نه امریکا، نه هیچ ابرقدرت دیگری، نه همه ابرقدرت‌ها روی هم، در مقابل ملتی بیدار هیچ غلطی نمی‌توانند بکنند! ... دولت امریکا الآن هم که اعتراف می‌کند ... باز از آن دیکتاتوری دارد دفاع می‌کند؛ منتها با دفاع تبلیغاتی و موزیانه. امروز آن‌ها نیستند ...، اما تفاله‌ها و زباله‌هاشان در امریکا زیر چتر حمایت دولت امریکا هستند. دست‌نشانگان و مزدوران‌شان، در هر نقطه از دنیا، اگر در گوشه و کنار کشور خودمان هم پیدا بشوند، مورد حمایت امریکا هستند ... قصد این دشمنان خارجی، ایجاد ناامنی و

اختلاف و ایجاد تردید و تزلزل است. اگر امروز ملت ایران و مسئولان کشور به امریکا به چشم دشمن نگاه می‌کنند، این یک عمل بی‌دلیل نیست. گفتند بیاید دیوار بی‌اعتمادی را برداریم. ... مسئله اعتماد و عدم اعتماد نیست. مسئله این است که ملت ایران به گذشته خود که نگاه می‌کند تا اول انقلاب، از دولت امریکا یک‌سره دشمنی را نسبت به خودش مشاهده می‌کند، بعد از اول انقلاب هم تا امروز، یک‌سره دشمنی‌های امریکا را نسبت به حکومت مورد علاقه خودش ملاحظه می‌کند؛ ... الآن هم در زمان کنونی، وسایل تبلیغاتی‌شان علیه ایران است، امکانات سیاسی‌شان علیه ایران است، رسماً پول برای دشمنی امنیتی تصویب کرده‌اند که علیه ایران است، تلاش سیاست خارجی‌شان دائماً علیه ایران است. ملت ایران نگاه می‌کند می‌بیند که یک دشمن آن طرف ایستاده است. بنابراین، تلقی ملت ما از دولت امریکا این نیست که نسبت به او اعتماد ندارد، بلکه او را دشمن خود می‌داند. ... اگر در این‌جا حکومت دست‌نشانده‌ای مثل حکومت رژیم شاه بود، آن‌طور به ملت ایران ضربه می‌زند که آن امروز زد. اگر حکومت مستقلاً باشد، این‌طور دشمنی می‌کند که امروز دارد می‌کند. ما اگر مقایسه کنیم، خواهیم دید که باز ضرر این‌که انسان با استقلال درمقابل امریکا بایستد به مراتب کم‌تر از این است که تسلیم زورگویی‌های امریکا بشود. ملت ایران با این برداشت ... خواهد توانست همه دشمنان خود را هم‌چنان‌که بعضی از دشمنان دیروز دشمن بودند و بعد به ارتباط‌کننده عادی تبدیل شدند، از جمله امریکا را از دشمنی با خودش پشیمان کند. ... پروردگارا! دشمنان این ملت را سرکوب و منکوب کن. پروردگارا! به محمد و آل محمد، آن کسانی که علیه این ملت توطئه و اقدامی می‌کنند، نیروهای حقیقی و غیبی خود را علیه آنان به کار بینداز (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۹ ب).

قاعده دفع ضرر محتمل

تعریف قاعده: به حکم این قاعده، چنان‌چه احتمال ضرری در عملی از این اعمال داده شود، دفع آن ضرر، چه ضرر معنوی و چه مادی، واجب است.

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، با صدور پیامی به فعالیت‌های خراب‌کارانه امریکا علیه ایران طی سال‌های پس از انقلاب اشاره کرد و گفت:

مصوبه امریکا، درمورد اختصاص بودجه برای خراب‌کاری در ایران، یک داغ باطله‌خدایی بر پیشانی امریکاست. ... امروز پرچم سربلند اسلام و قرآن در دست ملت مسلمان و شیعه ایران است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۴ ج).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در سخنانی به مناسبت روز پاسدار گفت:

امنیت خلیج فارس از امنیت جمهوری اسلامی ایران تفکیک‌ناپذیر است و هرگونه ایجاد ناامنی علیه جمهوری اسلامی ایران و منطقه خلیج فارس را بر دشمنان ایران، به‌ویژه کسانی که در خانه‌های شیشه‌ای نشسته‌اند، به‌مراتب ناامن‌تر خواهد کرد (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۵ ب).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در دیدار با توماس کلسیتیل (T. Klestil)، رئیس‌جمهور اتریش، در تهران گفت:

برخلاف برخی از کشورهای اروپایی خاطره بدی از اتریش در ذهن ملت ایران وجود ندارد و پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز روابط دو کشور بهتر شده است. بنابراین، باید تلاش شود که مبادلات دوجانبه افزایش یابد و طراز بازرگانی میان ایران و اتریش نیز متوازن شود. جمهوری اسلامی ایران ارتباط با اروپا را انتخاب کرده است و هر رابطه جهانی را که ما، خود، آن را انتخاب کنیم، محکم پای آن می‌ایستیم. اما طبیعی است که در برابر تحمیلی عکس‌العمل نشان می‌دهیم. امریکا از اتحادیه اروپا بزرگ‌تر و ثروت‌مندتر است، زیرا ارتباط دوجانبه باید برابر، دوستانه، و همراه با ارتباط متقابل باشد و از دخالت در امور داخلی یک‌دیگر و نیز اعمال نفوذ خالی باشد و مایلیم روابط ما با اروپا برپایه همین خصوصیات استوار باشد ... ما به مسائل جاسوسی، بسیار اهمیت می‌دهیم و با جاسوس برخورد سختی می‌کنیم و برای مجازات آن‌ها نیز از هیچ‌کس اجازه نمی‌گیریم. تاکنون به همین ترتیب عمل شده و از این پس نیز این‌گونه خواهد شد. جاسوس اسرائیل و یا هر جای دیگر ... اگر در دادگاه جرم آن ثابت شود، بدون شک مجازات خواهند شد. ایادی صهیونیست‌ها در اتریش نیز اقدام‌های مخربی انجام داده‌اند. ... با وجود اصرار امریکا بر جهان تک‌قطبی دنیا نمی‌تواند به‌صورت یک امپراتوری واحد اداره شود. ملت‌ها هرکدام، برای خود، هدف‌ها و ارزش‌هایی دارند و همه آن‌ها دارای حق حیات و حضور هستند و اگر اتحادیه اروپا با منطق تقویت استقلال، بازگشت به هویت خویش، و اتکا به نفس حرکت کند، بدون تردید موفق خواهد شد و در آسیا نیز قدرت‌های بزرگی ظهور کرده‌اند که به‌هیچ‌وجه زیر سلطه جهان تک‌قطبی به ریاست امریکا نخواهند رفت. ... اروپا در طول تاریخ مرکز اختلافات شدید داخلی بوده است. در محیط کوچک اروپا مدعیان زیاد و ملت‌ها و نژادهای فراوانی وجود دارند. بنابراین، اتحادیه اروپا باید مورد مراقبت قرار گیرد. ... در چند سال گذشته، به مسلمانان اروپا به‌خصوص مسلمانان کوزوو و بوسنی و اقلیت‌های مسلمان ظلم بسیاری شده است و ما امیدواریم که این اوضاع هرگز تکرار نشود. ... در برنامه پنج‌ساله سوم افق خوبی برای همکاری شرکای تجاری به‌وجود آمده است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۸ ج).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در دیدار با پرویز مشرف، رئیس اجرایی دولت پاکستان، گفت که وضعیت بی‌ثبات حاکم بر افغانستان به ضرر تمام کشورهای منطقه است و باید بدون مداخله در امور افغانستان به حل وضع اسفبار کنونی در این کشور کمک کرد. هم‌چنین ابراز امیدواری کرد که عوامل مؤثر در ایجاد مشکلات گذشته برای اتباع ایرانی و شیعیان پاکستان ریشه‌کن شود (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۹ ج) (قاعده و جوب دفع ضرر محتمل).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در جمع بسیجیان استان اردبیل، با اشاره به تلاش نیروهای جاسوسی آمریکا و اسرائیل برای ضربه‌زدن به انقلاب، گفت:

از آن‌جا که بسیج خواستار انقلاب اسلامی و ارزش‌های آن است، لذا دشمنی سرویس‌های جاسوسی آمریکا و رژیم صهیونیستی با بسیج شدیدتر است. ... تا هنگامی که روحیه بسیجی و آمادگی برای پیش‌گامی در میدان‌های خطر و مجاهدت در آحاد مردم و جوانان وجود دارد، آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۹ د).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در دیدار با امین رئیس، مؤسس حزب امانت ناسیونال اندونزی، گفت:

ملت‌های اسلامی تنها با تمسک به اسلام و حفظ هوشیاری و وحدت مانع از تحقق نیت شوم دشمنان خواهند شد. ... حفظ منافع ملی کشورهای اسلامی و رسیدن این کشورها به پیشرفت مادی و سعادت معنوی و مقابله با تهاجم غرب، با تمسک به اسلام، امکان‌پذیر است. ... امام خمینی (ره) با تمسک به اسلام توانست در مقابل غرب بایستد و آن‌ها را شکست دهد. ... ما به نیت آمریکا و دیگر قدرت‌های استکباری به شدت سوءظن داریم، زیرا آن‌ها تلاش دارند با ایجاد بحران و تجزیه کشورهای بزرگ اسلامی به منافع خود برسند. ... امریکایی‌ها برای رسیدن به منافع خود حتی حاضر به شعله‌ورکردن آتش جنگ در منطقه حساس خلیج فارس شدند و اکنون نیز، ضمن ادامه حمایت از رژیم غاصب صهیونیستی، در حال اشباع منطقه از تجهیزات خطرناک نظامی هستند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۹ ه).

بیاناتی دربردارنده قاعده‌های دیگر

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در دیدار با اقشار گوناگون مردم تهران اظهار داشت:

ما امروز در برابر قدرت‌های جهانی احساس ضعف نمی‌کنیم؛ قدرت‌های بزرگ، مانند آمریکا، باید از حمایت خود از ضد انقلابیون توبه کنند و مادامی که این‌طور نشود، خشم

ملت ایران به امریکا فروکش نخواهد کرد. ... مردم و مسئولان باید در خط اسلام و برای تحقق اهداف اسلامی با هم یکدل و یکزبان باشند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸ ب) (قاعده غرر).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در دیدار با میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی گفت: امروز جمهوری اسلامی ایران ام‌القرای اسلام و محور وحدت مسلمانان جهان است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸ ج) (قاعده نفی سلطه (وحدت)).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، گفت:

ملت و مسئولان ما قاطعانه در برابر استکبار ایستاده‌اند و ارزش‌های انقلابی را مورد معامله قرار نمی‌دهند. کسانی که خون مردم مظلوم فلسطین از پنجه آن‌ها می‌چکد، در سال‌های گذشته در امریکا و در آسیا و شرق و غرب عالم، ملت‌ها را نابود کرده‌اند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۹ ب) (قاعده تسبیب).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در دیدار با عبدالسلام جلود، نخست‌وزیر اسبق لیبی، گفت:

ایران در مقابل تهدیدهای امریکا علیه کشورهای اسلامی ساکت نخواهد نشست. امریکا و هم‌پیمانان او با این‌گونه تهدیدات به هیچ‌وجه نخواهند توانست احساسات و انگیزه‌های مردم مسلمان را سرکوب کنند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰ ب) (قاعده اختلال نظام).

آیت‌الله خامنه‌ای مقام معظم رهبری در دیدار با سام نجوم، رئیس‌جمهور نامیبیا، توجه ایران را به سرنوشت ملت‌های مظلوم و تحت ستم خاطر نشان ساخت و آمادگی ایران را برای ادامه همکاری با ملت افریقا اعلام کرد (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰ ج) (قاعده صلح).
آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در دیدار با فرماندهان سپاه گفت:

سیاست نظام جمهوری اسلامی ایران، در سایه دین مبین اسلام، مخالفت و مبارزه با هرگونه ظلم و زورگویی، زشتی، فاجعه‌آفرینی، و استبداد بین‌المللی است. ... امروزه، راه جمهوری اسلامی ایران راه اسلام و راه مبارزه با استکبار و ظلم جهانی است و حرکت در این راه متوقف‌شدنی نیست (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۱ ب) (قاعده نفی سلطه، آرمان نهایی اسلام).

مقام معظم رهبری، در اجتماع مردم مشهد و زائران امام رضا (ع)، بر ضرورت حفظ هوشیاری و اتحاد مردم در برابر توطئه‌های استکبار جهانی تأکید کرد و گفت:

ابرقدرت‌ها می‌خواهند مصالح ملی خود را قربانی منافع آن‌ها کنیم (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۲ ب) (قاعده نفی سلطه).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در دیدار با علی عزت بگوییچ، رئیس‌جمهور بوسنی و هرزگوین، بار دیگر بر آمادگی ایران برای حمایت از مسلمانان مظلوم بوسنی تأکید کرد:

قدرت‌های بزرگ، به بهانه جلوگیری از شدت‌بخشیدن به جنگ، امروز تمامی راه‌ها را بر مردم مسلمان بوسنی بسته‌اند و حق مسلم یک ملت را، در دفاع از خود، از او سلب کرده‌اند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۲ ج) (قاعده شرط یا لزوم).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در سخن‌رانی در مقابله با تحریم بازرگانی ایالات متحده گفت:

امروز و دیروز تمام دعوای دنیا بر سر یک کلمه است و آن این‌که قدرت‌های استکباری می‌خواهند سرنوشت ملت‌ها را در دست بگیرند. این امریکا، که امروز این‌قدر در دنیا جنجال و هیاهوی غوغاگونه انجام می‌دهد و غالباً هم بی‌فایده و بی‌ثمر و پوچ است، برای این است که برای خودش یک حق ابرقدرتی قائل است. می‌خواهد اختیار دنیا در دست او باشد. ... ما در دوران جنگ که محدودیت‌های زیادی از جهات گوناگون، سلاح، مهمات، و ابزارهای جنگی، داشتیم. حالا، این آقایان می‌خواهند برای ما زحمت بکشند و محدودیت ایجاد کنند. کانه ما در دوره هشت‌ساله جنگ محدودیت نداشتیم. پس ما آن‌جا چه کار کردیم؟ ... حالا تهدید می‌کنند که ما با ایران رابطه تجاری‌مان را قطع می‌کنیم! خوب به درک! قطع کنید، مگر ما بدمان می‌آید؟ ما خوشحال می‌شویم که شما رابطه‌تان را با ما قطع می‌کنید. اولاً دنیا از شما تبعیت نمی‌کند. مگر امریکا کدخدای یک دهی است که مجبور باشند از او تبعیت کنند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۴ د) (قاعده نفی سلطه).

آیت‌الله خامنه‌ای، مقام معظم رهبری، در مراسم ششمین سالگرد ارتحال امام خمینی (ره) در بهشت زهرا گفت:

انقلاب بزرگ اسلامی، که امام بزرگوار آن را هدایت کرد و به‌ثمر رساند و جمهوری اسلامی را بر آن مترتب کرد، دارای دو وجه است: یک وجه داخلی و ایرانی است و وجه دیگر وجه جهانی و بین‌المللی، اسلامی، و انسانی. ... در وجه اول، نخستین هدف انقلاب این بود که در داخل کشور، نظامی را به‌وجود آورد که وابسته نباشد و از استقلال در همه ابعاد آن برخوردار باشد. ... کشور ایران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، یک کشور وابسته بود، به‌خصوص در پنجاه و چند سالی که نظام نحوس و فاسد پهلوی قدرت را در دست داشت، این وابستگی به اوج خود رسیده بود ... انگلیسی‌ها رضاخان

را در ایران برسر کار آوردند و به حکومت رساندند ... براساس خاطراتی که از سفرای پهلوی منتشر شده است، این وابستگی هم‌چنان استمرار داشته است. ... ببینید در طول این پنجاه سال چقدر به ملت بزرگ ایران بی‌اعتنایی و اهانت شده است. انقلاب اسلامی در ایران به پیروزی رسید و آن رژیم وابسته را از بیخ و بن برکنند و نابود کرد و پرچم استقلال را در کشور به اهتزاز درآورد ... جمهوری اسلامی روی پای خود قرار دارد و از استقلال برخوردار است و به قدرت‌های مسلط، وابسته نیست و برای او مصالح ملی مهم است ... کسب این استقلال باعث شده است که امروز دشمنان و مخالفان انقلاب و نظام جمهوری اسلامی ناراحت و نگران باشند و درصدد جبران شکست خود برآیند ... رئیس‌جمهور امریکا در سخن‌رانی چند روز قبل خود ... گفته است: ما به‌خاطر منافع امریکا در امور داخلی کشورها دخالت می‌کنیم. این توسعه‌طلبی و فزون‌خواهی را صریحاً اعلام و ابراز می‌کنند. آنچه برای آن‌ها حائز اهمیت است، مصلحت کشور خودشان است ... اگر شما نخواهید به امور کشورهای دیگر و از جمله ایران دست‌اندازی کنید، ما با شما کاری نداریم. اما شما افزون‌طلب هستید و در خارج از مرزهای خود آن را می‌جوئید ... به‌همین دلیل است که ملت ایران در دل خود احساس آشتی با قدرت استعمارگر و سلطه‌گر امریکا نمی‌کند، بلکه معتقد است که آن کشور درصدد دست‌اندازی و تجاوز است. امروز ملت ایران در هیچ‌یک از شئون و مواضع داخلی، بین‌المللی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، و تبلیغی، میل و خواست و دخالت قدرت‌های بزرگ، به‌خصوص امریکا، را رعایت نکرده است و نمی‌کند ... پیام دیگر انقلاب «عدالت» است. در دنیا هر جا که ندای عدالت‌خواهی بلند شده است، این انقلاب آن‌جا را با خود و از خود و متناسب با خود یافته است ... پیام بزرگ و مهم انقلاب ما برای امت اسلامی و جوامع و ملت‌های مسلمان عبارت از احیای هویت اسلامی، بازگشت به اسلام، بیداری مسلمانان، و بازگشت به نهضت اسلامی است. این پیام بزرگ انقلاب ما به ملت‌های مسلمان است که امام و پیشوای بزرگ این راه و معلم بزرگ این خط و مکتب بود ... مسلمانان را از خود بیگانه کرده بودند. مسلمان در اطراف دنیا خجالت می‌کشید بگوید "من مسلمانم". ... امروز اسلام عزیز است. چون امروز حرکات اسلامی رو به رشد است و به‌فضل پروردگار، تا آن روز که "لیظهره علی الدین کله"، این حرکت آزادی اسلامی و پیشرفت تفکر اسلامی، روزه‌روز در کشورها قوی‌تر خواهد شد ... دشمن که می‌گوید "انقلاب به‌وسیله انقلابیون صادر می‌شود" اشتباه و غلط مضاعف می‌کند. دوبار غلط می‌کنند. اشتباه اول آن‌ها این‌جاست که نظام جمهوری اسلامی درصدد صادرکردن هیچ‌چیز نیست. نظام جمهوری اسلامی دارای حقیقتی است که همان انقلاب است. این ملت حقیقت انقلاب را به‌وجود آورد و نظام جمهوری اسلامی تجسم انقلاب است. اشتباه دوم این است که تفکر انقلاب و پیام انقلاب، که پیام آزادی و

بیداری است، احتیاج به صادرکردن ندارد. مگر لازم است کسی این مفاهیم را صادر کند؟ یک حرف و حقیقتی است که ملت‌ها از آن بی‌خبرند. وقتی مواجه شدند و تجربه موفق جمهوری اسلامی را دیدند قهراً درس می‌گیرند. لازم نیست به ملت‌ها گفته شود که شما هم بیاید این‌طور عمل کنید. ملت‌ها نظام جمهوری اسلامی، انقلاب، موفقیت‌های این ملت، و عزت ایران و اسلام را می‌بینند و درس می‌گیرند. امروز بیداری اسلامی در کشورهای گوناگون و بیداری روح معنویت در سراسر جهان مرهون انقلاب اسلامی است ... ملت ایران بداند: امروز بزرگ‌ترین تلاش‌ها و جهادها در سطح جهان که از نظر خدای متعال در جهت تحکیم اسلام و پیام اسلام است، این است که ایران اسلامی آباد و برکاتش آشکار شود. باید زندگی در این کشور مایه رشک ملت‌های دیگر شود تا بخواهند از آن درس بگیرند. این عاملی است که دشمن را محکوم می‌کند. دشمن می‌خواهد وانمود کند که اگر کشور و ملتی به آغوش اسلام پناه برد، باید در فقر زندگی کند، از پیشرفت‌های علمی محروم بماند، و نتواند خود را اداره کند (قاعده نفی سلطه) (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۴ الف).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی در نماز جمعه تهران درباره راه جدیدی که انقلاب اسلامی عرضه می‌کند و این‌که «آیا نیازی به راه جدیدی هست؟» گفت:

بله نیاز مبرمی به یک راه جدید هست، چرا؟ چون همین فرهنگ غرب که امروز در بخش عظیمی از دنیا، اگر نگوییم تقریباً در همه دنیا، یک حاکمیت تحمیلی و بعضی جاها حاکمیتی طبیعی دارد، ناتوانی‌اش در خوش‌بخت کردن انسان، آشکارتر شده است ... بعضی از علائمی که خیلی روشن این معنا را به ما می‌رساند، عبارت است از رشد روزافزون فساد، ... تلاشی بنیان خانواده، نابسامانی وضع زندگی اجتماعی از جهت وجود تبعیض و بی‌عدالتی و ظلم ... از این‌ها بالاتر این‌که امروز در عرف جهان ظلم، تبعیض، زورگویی، قلدری، و گردن‌کلفتی قانون و رویه شده است؛ یعنی سازمان مللی با یک ترکیب غلط داریم، یک شورای امنیتی دارد که به‌خاطر میل و منفعت قدرت‌های بزرگ می‌نشینند و تصمیم می‌گیرند فلان‌جا را بمباران کنند ... در فلان درگیری دخالت بکنند یا نکنند ... قدرت‌های مسلط، که در رأس همه آن‌ها امریکاست و انصافاً ام‌الفساد غرب است و این اسم امروز کاملاً شایسته رژیم ایالات متحده امریکاست، تصمیم می‌گیرند به جایی هجوم کنند، در یک‌جایی دخالت کنند و یک‌جا که باید دخالت نکنند، دخالت نکنند ... این همان مطلبی است که در روایات از پیامبر بزرگوار (ص) منقول است که فرمود: "روزی خواهد آمد که در جهان، منکرها معروف می‌شود و معروف‌ها منکر می‌شود". این بدترین جرم و جنایتی است که امروز به گردن فرهنگ غربی است که از علم، تکنولوژی، و ثروت دولت‌های خود برای این فسادها و ظلم‌ها استفاده

می‌کنند ... بنابراین، بشر احتیاج به یک راه جدید دارد. این راه چیست؟ آیا راهی که انقلاب و جمهوری اسلامی ارائه می‌دهد یک چیز جدیدی است؟ جواب این است که نه. راهی که ما ارائه می‌دهیم راه قرآن و اسلام است که قرآن به آن ناطق است. اسلامی است که یک مجموعه کامل اداره زندگی انسان از نماز تا جهاد، از خانواده تا تشکیل جامعه، از مسائل شخصی محض تا مسائل عظیم بین‌المللی، از تعامل برادرانه با مسلمانان عالم و با یک‌دیگر و مابین یک‌دیگر تا تعامل مروت‌آمیز با غیر مسلمان‌ها را دارد ... همه با هم و در کنار هم بر یک سلسله معارف متقن، یک فلسفه قوی و استدلال عقلانی بی‌خدا متکی است ... نسبت به احکام اسلام تبعیض جایز نیست ... شما هر وقت از شبانه‌روز که رادیو را باز کنید، یک گوشه دنیا به جمهوری اسلامی فحش می‌دهند. به ما می‌گویند متعصب‌اید، متحجرید، اصول‌گرا و بنیادگرا هستید و مرادشان از بنیادگرا معنای مثبت آن یعنی پای‌بندی به اصول و پای‌بندی به مبنای منطقی نیست، بلکه مرادشان کوتاه‌بینی، کوتاه‌نظری، و تنگ‌نظری است. خودشان به این معنا متعصب و متحجرند. آن‌جایی که پای مسائل مهم برای دنیای غرب پیش بیاید، از هیچ چیز نمی‌گذرند. حاضرند برای آن چیزی که جزو ارکان و اصول فرهنگ غربی آن‌هاست، انسان‌های زیادی را فدا کنند و من اعتقاد این است که مبارزه دسته‌جمعی آنان با جمهوری اسلامی به خاطر این است که می‌دانند اگر جمهوری اسلامی به همین صورت پیش برود و نهضت بیداری اسلامی با همین کیفیت در دنیا امیدوارانه ادامه پیدا کند، از سلطه فرهنگ غربی که به دنبال خود سلطه اقتصادی و سلطه سیاسی و سلطه همه‌چیز را برای آنان خواهد آورد، دستشان کوتاه خواهد شد. آنان این مطلب را می‌دانند و به همین دلیل با اسلام دشمن‌اند. از اسلام می‌ترسند، زیرا از اسلام سیلی خورده‌اند. می‌دانند که جمهوری اسلامی متمسک به اسلام است و پرچم اسلام در دست جمهوری اسلامی است. به فضل پروردگار همین جور هم هست. مسلمانان، در گوشه و کنار دنیا، راه اسلام را پیدا کرده و حرکت اسلامی را آغاز کرده‌اند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۴ ب) (قاعده‌های حرمت اهانت به حرمت الله و الصلح جائز بین مسلمین و نفی سلطه).

نتیجه‌گیری

براساس قوانین مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی، مقام معظم رهبری بالاترین مقام را برای تصمیم‌گیری‌های کلان در سیاست خارجی نظام دارد.

مطالعه بیانیه‌ها و سخنرانی‌های معظم‌له بیان‌گر این موضوع است که دیدگاه‌های مقام معظم رهبری بر مبنای اصول فقهی و دینی است. همان اصول که منشأ پیدایش انقلاب بود و هم‌چنان بر مبنای آن مواضع و دیدگاه‌ها اخذ می‌شود و در طی دوران پس از انقلاب تاکنون

هیچ تغییری در این مواضع ایجاد نشده است و مؤیدی بر فرضیه این مقاله است که انقلاب اسلامی ایران هم‌چنان بر اصولی پای می‌فشارد که موجب و علت بروز و ظهور آن بوده است. در این جا چکیده دیدگاه‌های ایشان به اختصار ذکر می‌شود:

۱. در مکتب سیاسی رهبری نظام، سیاست خارجی نیمی از نظام سیاسی و دیپلماسی ابزار کارآمد اقتدار نظام سیاسی است و جنگی است که همه سیاست‌مداران دنیا به آن مشغول‌اند و ارزش و جایگاه و تأثیر این جنگ نه تنها کم‌تر از جنگ‌های نظامی نیست بلکه در مواردی هم بیش‌تر است.

۲. در میدان دیپلماسی هرگز نباید به دشمن اعتماد کرد، چراکه دشمن هم به ما اعتمادی ندارد. میدان دیپلماسی میدان نبردی واقعی است، اما نبردی که پشت میز و با لبخند انجام می‌گیرد.

۳. حفظ استقلال و تکیه بر عزت اجتماعی لازمه سیاست خارجی است و جمهوری اسلامی با ملت‌های دنیا و دولت‌های گوناگون عالم بنای همکاری و تفاهم دارد. البته نه با زورگوها و کسانی که می‌خواهند همه مسائل را با تکیه بر قدرت خودشان حل کنند.

۴. هدف نظام اسلامی راهی است که اسلام معین کرده است، نه در آن ظلم هست و نه تجاوز به حقوق انسان‌ها و نه بی‌اعتنایی به تجاوزاتی که ظالمان به مردم مظلوم روا می‌دارند. هدف جمهوری اسلامی، سعادت نسل بشر و عزت و خوش‌بختی و بهروزی امت واحده مسلمان است.

۵. نظامی که به نام اسلام است ولی درمقابل دشمنان خدا تسلیم می‌شود، دیگر جمهوری اسلامی نیست، جمهوری اسلامی امریکایی است.

۶. اسلامی که امروز در ایران عرضه شده است، برخلاف اسلام طالبانی و نیز اسلام امریکایی یا هضم‌شده در فرهنگ غربی، دارای روشن‌فکری، پای‌بندی به عقاید اسلامی، نوآوری، و پویایی است و براساس آن یک نظام و دولت متکی بر مردم شکل گرفته و در طی ۲۷ سال گذشته با همه فشارها از مسیر اصلی خود خارج نشده بنابراین برای مسلمانان جهان بسیار جذاب و درخور الگوبرداری است و این برخلاف خواسته قدرت‌مندان جهان، به‌ویژه امریکا، است.

۷. مهم‌ترین اصل در سیاست خارجی ما حمایت از هویت نظام اسلامی و پافشاری بر اصول و ارزش‌هاست و سه اصل «عزت، حکمت، و مصلحت» یک مثلث الزامی برای چهارچوب ارتباطات بین‌المللی ماست و نباید هیچ خدشه‌ای به آن وارد شود.

۸. رفتار و موضع‌گیری سیاسی ایران در عرصه‌های منطقه‌ای و جهانی در قبال مسائلی هم‌چون رابطه با امریکا، مذاکرات خاورمیانه، حمایت از مسلمانان فلسطینی و لبنانی، و چگونگی ارتباط با اروپا مبانی مستدل و منطقی دارد و جمهوری اسلامی با توجه به سیاست‌های شناخته‌شده‌ای که استکبار و امریکا علیه نظام اسلامی به‌کار می‌گیرند به‌هیچ‌وجه در مقابل آن‌ها نرمش نشان نخواهد داد و کوتاه نمی‌آید.
۹. مقام معظم رهبری در مسائلی هم‌چون حقوق بشر، مسئله زن، سلاح‌های کشتار جمعی، و انرژی هسته‌ای معتقد به مواضع و سیاست تهاجمی است و تأکید می‌کند که باید در تمامی مجامع و مراودات با اعتمادبه‌نفس و موضع تهاجمی این مواضع اصولی را بیان کرد و سلطه‌گران، زورمندان، و زرمندان را با چالش‌های جدی روبه‌رو ساخت.
۱۰. اولویت در جهت‌گیری سیاست خارجی ما به‌سوی گسترش و تقویت روابط با کشورهای مسلمان و همسایه و کشورهایی است که انقلاب ما کشور و ملت ما را در همان موضع شایسته‌ای قرار دهند که از آن برخوردارند و به چشم احترام به ما نگاه کنند. هم‌چنین کشورهای غیرمتعهد که حاضرند جدا از تصمیم‌گیری ابرقدرت‌های متخاصم درباره ما تصمیم بگیرند جایگاه ویژه‌ای دارند.
۱۱. نماینده جمهوری اسلامی در خارج از کشور باید ضمن تأمین منافع ملی نماینده واقعی نظام اسلامی و عزت و ایستادگی و تدبیر ملت ایران باشد. اعتمادبه‌نفس، در نظر داشتن اهداف نظام اسلامی، و آگاهی از حقایق و واقعیت‌های داخل کشور از جمله لوازم موفقیت نمایندگان جمهوری اسلامی در خارج از کشور است.
۱۲. چهره سفرای ما باید چهره‌ای انقلابی و یادآور امام، با همان خصوصیتی که دنیا از امام می‌شناسد، باشد. سفیران باید در ظواهر زندگی شان اهل مراعات باشند و بر حفظ صدرصد تقیدات و ظواهر اسلامی نسبت به خود و خانواده‌ها و همکارانشان مراقبت کنند.
۱۳. جمهوری اسلامی آماده است دور از تکلف و تحمیل با هر کشوری، به‌جز چند کشور که دلایل خاصی دارد، ارتباط سالم داشته باشد.
- دولت صهیونیستی نامشروع و غیر قانونی است و امریکا از جمله مصادیق و مواردی است که نباید با او ارتباطی برقرار شود و تا زمانی که سیاست‌های مبتنی بر زور و ظلم و فشار و خصومت با جمهوری اسلامی و حمایت از دشمنان جمهوری اسلامی و پشتیبانی بی‌قید و شرط از دولت صهیونیستی خاتمه پیدا کند و به تعبیر امام «تا وقتی که آدم بشود» و روش‌های غلط را اصلاح بکند، این قطع رابطه ما هم ادامه خواهد داشت.

پی‌نوشت

۱. بررسی نظری موضوع سیاست ارجی به مورگنتا بازمی‌گردد. او سیاست خارجی کشورها را متأثر از عنصر قدرت‌یابی می‌داند؛ یعنی تمایل به کسب افزایش قدرت (مورگنتا، ۱۳۷۴).

منابع

قرآن کریم.

- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۰ الف). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۳). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۶ الف). در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۹ الف). روزنامه‌ایران، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۶). در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۴). در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۳). در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۴ الف). در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۴ ب). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۹ الف). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۱ الف). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۸ الف). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۲ الف). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com

- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۵ الف). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۵۷). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۶ ب). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۸ الف). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۸ ب). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۹ ب). روزنامه جمهوری اسلامی، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۴ ج). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۵ ب). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۸ ج). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۹ ج). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۹ د). روزنامه هم‌شهری، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۹ ه). روزنامه کیهان، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۸ ب). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۸ ج). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۹ ب). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۰ ب). روزنامه اطلاعات، در مجموعه سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com

عباس واعظی دهنوی ۱۶۹

- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۰ ج). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۱ ب). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۲ ب). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۲ ج). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۴ د). روزنامه‌اطلاعات، در مجموعه سخن‌رانی‌های مقام معظم رهبری، شبکه اطلاع‌رسانی شارح، www.shareh.com
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۳۶۳). المفردات فی غریب القرآن، تهران: مطبع المیمینیه.
- محمدی، منوچهر (۱۳۶۶). اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران: امیرکبیر.
- مورگنتا، هانس جی (۱۳۷۴). سیاست میان‌ملت‌ها، ترجمه حمیرا مشیرزاده، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.